

Круглий стіл:

«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ШВЕЙЦАРІЇ».

(23 жовтня 2019р.)

Учасники круглого столу:

Співробітники кафедри туризму: Обозний В.В., завідувач кафедри туризму, професор, докт. пед н.; доценти кафедри туризму: Борисова О.В., канд геогр. н, Кравченко А.В., канд пед. н., Романенко О.В., канд. пед. н., викладач Щербак Л.В., Протоцька Ю.П.

Запрошені учасники: Велігорська С.В.- директор Турагенства ТОВ «Антарс груп франчайзинг Пегас Туристик» ; Казьміна О.П. - директор туристичної компанії «Орнамент України»; Полушвайко Р.І., Ковальчук К.А. (менеджери Парку природи «Беремицьке»), Архіпова К.В., Бенца І.І., Мисик Є. (менеджери), студенти (Білодід А.Ю., Воропай Я.І., Кондратюк К.В.)

Мета круглого столу: з метою удосконалення освітньо-професійної програми «Міжнародний туризм» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм» провести ретроспективний аналіз процесу становлення туристичної освіти, дослідити її сучасний стан та означити тенденції розвитку як результату тривалої еволюції та перспектив на майбутнє

Професор Обозний В.В.: В останні роки намітилася тенденція зниження кількості вступників на туристичні спеціальності. Наслідком стрімкого, недостатньо контрольованого розвитку туристичної освіти в країні є зниження кількості випускників вищої туристичної освіти (неуніверситетського рівня) і, як наслідок, перенасичення туристичного ринку праці кадрами. З метою успішного становлення туристичної освіти в Україні слід ширше використовувати зарубіжний досвід, результатом якого є диверсифікація освітніх пропозицій туристичного спрямування та висока якість професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі. Варто зазначити, що проблема розвитку туристичної освіти за кордоном є об'єктом наукового дослідження вітчизняних науковців, які досліджували особливості її становлення як передумови формування системи професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі. Чимало закордонних праць присвячено аналізу соціально-економічних передумов та результатам становлення туристичної освіти в окремих країнах. Проте, не дивлячись на вітчизняні та зарубіжні наукові розвідки в межах окресленої проблеми, а також з врахуванням того, що туристична галузь в Україні знаходиться у стані формування, відповідно й туристична освіта потребує оновлення та

модернізації. Завдання круглого столу в тому, щоб обговорити процес розвитку туристичної освіти в провідних зарубіжних країнах, що дозволить краще зрозуміти сутність процесу становлення та передбачити можливі виклики на майбутнє.

Викладач Борисова О.В, менеджер Полушвайко Р.І. : На сьогоднішній день туризм вважається однією з найбільш трудомістких галузей економіки, найдинамічним видом рекреаційної діяльності. Такому результату передують тривалий розвиток та подолання значної кількості потрясінь, адже на національному та міжнародному рівні туризм як економічна галузь еволюціонує під впливом зовнішніх змін середовища функціонування. Швидка та ефективна адаптація туристичної галузі до соціально-економічних змін та впливу інноваційної та інформаційної глобалізації у світі впродовж останніх десятиліть залежить, в першу чергу, від підготовки високопрофесійного кадрового потенціалу, особливо управлінських кадрів, які в змозі оперативно сформулювати чітке уявлення про проблему та ідентифікувати ефективно її вирішення. Забезпечення туристичної галузі відповідними ресурсами було і залишається завданням туристичної освіти, процес розвитку якої відбувається паралельно з еволюцією туризму, адже туризм і туристична освіта є рівнозначними складовими комплексної економічної системи.

Доцент Романенко О.В.: Незважаючи на давню історію становлення туризму, інтенсивного розвитку галузь зазнала лише в минулому столітті. Безперечним лідером у туристичній сфері господарювання та підготовці майбутніх фахівців є Швейцарія. Для цієї країни туризм став надійним джерелом наповнення бюджету, а її туристична освіта визнана у світі як взірцева. Туризм у Швейцарії як економічна галузь має давні традиції. Перші кроки становлення були зроблені в ХІХ ст. Індустріалізація, інтенсифікація мобільності населення світу та бажання пізнати нове сприяло розвитку туризму в країні. *Кількість місць для ночівель у сфері гостинності Швейцарії збільшилася втричі до 211000 з 1880 по 1912 рр.,.* Левову частку прибутку туристичної галузі Швейцарії забезпечувала готельна індустрія. Оскільки в той час, як і сьогодні, Швейцарія була нейтральною та мирною країною, відмінна туристична інфраструктура та залізничні дороги робили державу дуже популярним туристичним центром серед них благородних і багатих люди Європи. Впродовж, а також після Другої світової війни, в той час, як Швейцарія була єдиною країною Центральної Європи, якої не торкнулися бойові дії Другої світової війни, вона набула статусу найважливішого туристичного осередку у Європі, що позначалось на кількості туристичних прибуттів у країну. *Кількість місць, які надавались готельною індустрією, лише в той час збільшився до 258700. Сьогодні ця цифра становить понад 273507. Значну частину туристів щороку*

Швейцарія зустрічає з Німеччини (3853), а також США (1739) та Великобританії (1640).

Велігорська С.В., Казьміна О.П.: Швейцарія за останні десятиліття зайняла лідируючу позицію в системі галузевою професійної підготовки майбутніх фахівців, пристосовуючись до вимог ринку праці та постійних змін на світовому туристичному просторі. Результатом успішного становлення є диверсифікація освітніх пропозицій туристичного спрямування та висока якість професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, що підтверджується визнанням туристичної освіти Швейцарії як однієї з найкращих на світовому освітньому просторі та користується неабияким попитом серед іноземних студентів. Туристичний сектор відіграє також важливу роль у забезпеченні населення робочими місцями в Швейцарії (165500 робочих місць). Основними роботодавцями є готельно-ресторанні підприємства (19%) та пасажирські перевезення. Останнім часом кадрова ситуація на ринку праці туристичної галузі знаходиться в не найкращому стані. Недостатня популяризація туристичної сфери діяльності та жорсткі умови праці призвели до уповільнення процесу залучення нової робочої сили. З одного боку, важко знайти кваліфікованих працівників для різнопланової роботи на підприємствах сфери гостинності, з іншого – недостатня кількість робочих місць для випускників вищих закладів туристичної освіти. Має місце думка думка про непривабливість умов праці та зниження середньої заробітної праці в порівнянні з іншими галузями економіки країни. Все частіше туристична галузь сприймається як можливість професійного становлення для працевлаштування в інших економічних галузях держави. Отримавши достатні професійні навички роботи у соціальному секторі, працівники залишають туристичну галузь, що призводить до високої перехресно-галузевої мобільності. Як наслідок, залучення кваліфікованої робочої сили у туристичну галузь є недостатнім, що негативно впливає на якість обслуговування. Навпаки складається ситуація з управлінськими кадрами в Швейцарії. Відношення «випускник–вакансія» складає 4:1. На думку швейцарських фахівців (починаючи з 2002 р.) спостерігається зниження притоку висококваліфікованих працівників високих і середніх кадрових позицій, як результат гнучкості процесу працевлаштування у периферійних місцевостях Швейцарії. Ситуація з забезпеченням кваліфікованих працівників туристичної сфери діяльності в Швейцарії є нестабільною. Хоча, у готельному господарстві та громадському харчуванні, кількість випускників закладів туристичної освіти зростає. В останні роки спостерігається тенденція до збільшення кількості випускників закладів вищої туристичної освіти в середньому. Отож, деякі професійні кваліфікації туристичної сфери діяльності втрачають популярність серед учнівства, що можна пояснити перенасиченням ринку праці туристичної галузі окремими професіями (напр. фахівець у веденні ресторанного

господарства, менеджер у сфері туризму та дозвілля та ін.), або ж заміну цих професій новими кваліфікаціями, які більш потребовані в умовах глобалізації туристичної галузі.

Викладач Щербак Л.В: Необхідно відзначити, що інституційний розподіл закладів вищої туристичної освіти (неуніверситетського рівня) за останні декілька десятиліть суттєво не змінився. Зміни відбуваються у кількісному та якісному змісті програм підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, як, наприклад, поява нових кваліфікацій (експерт з туризму, фахівець з туристичного менеджменту) На сьогоднішній день у Швейцарії на федеральному рівні зареєстровано 4 програми підготовки в закладах вищої туристичної освіти (неуніверситетського рівня) серед яких фахівець туристичної діяльності та післядипломна освіта за спеціальністю «Менеджер готельного господарства». Щодо випускників туристичних закладів освіти за усіма спеціальностями протягом останніх десятиліть, варто зазначити, що кількість випускників за спеціальністю «Фахівець туристичної діяльності» поступово знижується починаючи з 2010 р., що свідчить про збільшення освітніх пропозицій закладами вищої туристичної освіти та посилення конкуренції на світовому ринку праці. Введення бакалаврських програм підготовки закладами вищої туристичної освіти (університетського рівня) з 2008 р. збалансувало можливість випускників з професійними сертифікатами та професійними дипломами щодо можливості отримати освітній ступінь за туристичними спеціальностями. Цей факт можна вважати причиною того, що на сьогоднішній день ринок праці туристичної галузі Швейцарії перенасичений управлінськими кадрами та суттєво потребує кваліфікованої робочої сили. При цьому має місце суттєве збільшення кількості випускників університетської програми підготовки за спеціальністю «Фахівець готельно-ресторанної справи» (з 140 у 2009 р. до понад 400 у 2015 р.) . Така популярність професійної кваліфікації туристичного спрямування спостерігається більшою мірою серед абітурієнтів міжнародних закладів туристичної освіти, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців на території Швейцарії без федеральної акредитації освітньої діяльності. 95% студентів таких закладів вищої освіти Швейцарії складають іноземці, які здобувають туристичну освіту для подальшого просування на світовому туристичному ринку праці, адже випускники освітніх закладів готельно-ресторанного управління та туризму країни користуються неабияким попитом серед провідних міжнародних підприємств готельно-ресторанного бізнесу та туризму. Враховуючи той факт, що іноземні випускники складають мізерний відсоток внутрішнього національного ринку праці, можна говорити, що Швейцарія є центром освітнього експорту кадрового забезпечення світового туризму. Загалом, вища туристична освіта університетського рівня в Швейцарії зазнала стрімкого розвитку з 2005 р. Кантональні університети прикладних наук (провідні заклади туристичної

освіти країни), після адаптації національної системи вищої освіти до вимог створення Європейського простору вищої освіти отримали ті ж освітні можливості, що й забезпечують класичні університети країни. Збільшення бакалаврських і магістерських програм підготовки за спеціальностями сфери гостинності супроводжується розширенням можливостей отримання професійної кваліфікації в межах неперервної туристичної освіти. Програми підготовки за освітнім ступенем «Магістр наук (скор. англ. MAS)», «Магістр ділового адміністрування (скор. англ. EMBA)», а також отримання сертифікату про завершення курсу «Ділове адміністрування (скор. англ. CAS)» є прикладом багатогранності поняття «Менеджмент», що активно використовується та застосовується у сучасному дисциплінарному туризмі в процесі підготовки майбутніх фахівців сфери гостинності (Менеджмент туризму, Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу, Eventменеджмент та ін.) Загалом, показники щодо кількості випускників туристичних спеціальностей у закладах вищої туристичної освіти свідчать про постійне зростання кількості студентів. Якщо в 2004-2005 н. р. загальна їх кількість налічувала 750 осіб, то в 2015-2016 н. р. – 1331 особа, що свідчить про збільшення якісного забезпечення туристичної галузі Швейцарії управлінськими кадрами на 56%.

Доцент Кравченко А.В. :Туризм як центр наукового розвитку та дослідження також зазнав деяких змін останніми роками. У 1941 р. Науково-дослідний інститут туризму був створений при університеті Берна та університеті Санкт-Галена. Його діяльність полягала у дослідженні туристичної галузі держави та світу, виокремленні актуальних проблем та пошуку їх вирішень; дослідженні тенденцій розвитку туристичної галузі; розвитку туристичної освіти з врахуванням глобалізаційних процесів у світовому туризмі; створення програм підготовки туристичної освіти та розробки кваліфікаційних характеристик фахівців туристичної сфери діяльності, а також проведенні наукових досліджень у сфері туризмі. У 80-тих рр. Науково-дослідний інститут туризму університету Санкт-Галена посилив наукову спрямованість своєї діяльності у розвитку маркетингової складової туризму Швейцарії. Завдяки переорієнтації напрямку роботи науково-дослідного інституту при університеті Санкт-Галена на сьогодні сформувався імідж Швейцарії як одного з найкращих туристичних центрів відпочинку та отримання туристичної освіти у світі. У 90-тих рр. (які характеризувалися роками стагнації туристичної галузі в Швейцарії та у світі в цілому), в інституті Туризму активно займались пошуком вирішення проблем підвищення якості обслуговування та підготовки висококваліфікованих фахівців туристичної галузі, зокрема було розроблено триступеневу програму підвищення якості туризму в Швейцарії, яка з часом стала єдиним міжнародним стандартом якості надання туристичних послуг. Останні десятиріччя важливих змін зазнав туризм і туристична освіта, які

супроводжувались глибокими структурними змінами, лібералізацією авіації, впливом інноваційної та інформаційної глобалізації, а також введення Болонської системи навчання у Європі, що сприяло кардинальним змінам у філософії та структурі вищої туристичної освіти. У 2012 р. було прийнято рішення про перенесення Науково-дослідного інституту туризму з університету Берна до Центру регіонального економічного розвитку (скор. англ. CRED) як окремого національного департаменту, що засвідчило зацікавленість федерального уряду країни в розвитку пріоритетної галузі національної економіки, а також забезпеченні підтримки федерального рівня в проведенні науково-дослідної роботи з розвитку туризму. Загалом структуру Центру регіонально-економічного розвитку складають чотири департаменти (департамент економіки, департамент підприємницької діяльності, департамент географічних досліджень і департамент туризму), що полегшує міжгалузеву співпрацю у вирішенні нагальних проблем. Крім того, діяльність департаменту туризму здійснюється у тісній співпраці з університетами Берна, Санкт Галена і Лугано, що є провідними світовими закладами вищої туристичної освіти.

Висновки і пропозиції. Обговоривши досвід становлення туристичної освіти в Швейцарії можна констатувати про те, що за останні десятиліття вона зайняла лідируючу позицію в системі галузевою професійної підготовки майбутніх фахівців, пристосовуючись до вимог ринку праці та постійних змін на світовому туристичному просторі. Результатом успішного становлення є диверсифікація освітніх пропозицій туристичного спрямування та висока якість професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, що підтверджується визнанням туристичної освіти Швейцарії як однієї з найкращих на світовому освітньому просторі та користується неабияким попитом серед іноземних студентів. Обговорюючи розвиток туристичної освіти Швейцарії, слід визначити основні тенденції даного процесу, зокрема:

1. Постійне створення, перегляд, оновлення чи переформатування професійних кваліфікацій та освітніх програм в туристичній освіті відповідно до вимог світового та національного туристичного ринку праці.
2. Зміцнення співробітництва між освітніми установами, галузевими організаціями та громадкістю задля успішного розвитку туристичної галузі держави.
3. Зниження кількості випускників закладів вищої туристичної освіти (неуніверситетського рівня) у зв'язку з перевантаженням освітніми пропозиціями та становленням гнучкості вступного процесу в закладах вищої туристичної освіти (університетського рівня), що призвело до перенасичення

туристичного ринку праці управлінськими кадрами та недостатня кількість кваліфікованих працівників.

4. Постійне збільшення освітніх можливостей для неперервної туристичної освіти (освітні програми, курси, тренінги, тощо).

5. Реалізація основоположень Болонської конвенції, незважаючи на нейтралітет Швейцарії, що підтверджує бажання країни як освітнього центру конкурувати на європейському освітньому просторі.

Для ефективності екстраполяції досвіду провідних європейських країн, зокрема Швейцарії, з питань розвитку туристичної освіти в межах національної системи професійної підготовки, насамперед, необхідно враховувати національні та міжнародні тенденції розвитку туристичної галузі, здійснити ретельне дослідження внутрішнього ринку праці, кадрове забезпечення туристичної галузі, кількісного складу майбутніх випускників закладів туристичної освіти неуніверситетського та університетського рівня для збалансування співвідношення «кваліфікований робітник – менеджер» відповідно національних інтересів розвитку туристичної галузі в майбутньому.